

Cserenyecz Csilla

Egy óvoda története

Szakdolgozat

**Brunsvik Teréz Óvóképző Főiskola
Szarvas**

1994.

Tartalomjegyzék

I./	Témaválasztás indoklása	3
II./	Az óvodai nevelés kialakulása	3
	a.) Az első magyarországi kisdiednevelő létrejötte	3
	b.) A gyomai Jókai úti Óvoda kialakulásának előzményei Mi szorgalmazta az óvoda megnyitását?	5
III./	A gyomai Jókai úti óvoda fejlődéstörténete	6
	a.) Az óvoda működésének kezdeti szakasz 1892-1919	
	b.) Az óvoda helyzete 1919-1945 között	8
	c.) A szovjet óvodapedagógia hatása az óvodára 1945 után	9
	d.) Az 1953-as óvodai törvény, valamint a Módszertani Levél és a „Nevelőmunka az óvodában” c. kézikönyv hatása az óvodára 1953-1971	10
	e.) Az óvodai nevelés alakulása az óvodai nevelés programjának megjelenése után 1971-1989.	11
IV./	Az óvoda jelenkora és továbbfejlesztésének kilátásai	12
	Felhasznált irodalom	14
	Idézetek jegyzéke	15
	Mellékletek – Fénymásolatok	

I./ Miért választottam ezt a témát?

Gyomán élek. Városom gazdag múlttal rendelkezik, mindig érdeklődtem a változások iránt. A jelen megismeréséhez szükség van a múlt ismeretére is ezért választottam, hogy felkutatom egy óvoda történetét. A Jókai úti óvodára azért esett a választásom, mert 1892-óta működik, így 1992-ben volt 100 éves.

Szakmailag is érdekelt, hogy régen milyen körülmények között dolgoztak a kisdédóvók, óvónők, milyen volt az óvodai élet, milyen tartalmat, módszereket és eszközöket használtak a gyermekek ismereteinek gazdagítására, mennyire érezték szükségesnek a „kisdédóvó” intézmények felállítását. A közoktatás korszerűsítési programja keretében az óvodák fejlesztése arra irányul, hogy eddigi értékeinket, eredményeinket megőrizve a jogos társadalmi igényeknek megfelelően a nevelőmunka színvonalának emelésével jobban megfeleljünk. Ennek érdekében fontos az óvodahálózat mennyiségi és az óvodai nevelői munka minőségi fejlesztése.

Az óvoda történetének felkutatásával szeretnék méltó emléket állítani azoknak az embereknek, akik hosszú éveig dolgoztak az óvoda kialakításában az óvodában végzett nevelő – oktató munkában kimagasló eredményeket értek el, s az évek során fokozott figyelemmel kísérték, segítették a munkát.

Sok segítséget kaptam a Békés Megyei Levéltár dolgozóitól, akik lehetőséget adtak arra, hogy sok iratanyagot áttanulmányozhassak a szakdolgozatom megírása érdekében. Sajnos kutatásaim során jöttem rá arra, hogy sok hiteles irat elpusztult, elkallódott.

Interjúkat készítettem egykori óvodásokkal, óvónőkkel és az óvoda volt és jelenlegi vezető óvónőjével. Hálával és köszönettel gondolok Farkas Sándorné Klárka néniére az óvoda egykori vezetőjére. Nagyné Baráth Katalinra a jelenlegi óvoda vezetőjére, Rajkó Sándornéra a 2. sz. Önálló Óvodák volt vezetőjére, akik idejüket emlékezéseikkel szívesen áldozták a cél érdekében.

II. Az óvodai nevelés kialakulása

II./a) Az első magyarországi kisdédóvó létrejötte

Magyarországon a reformkor törekvéseihez szorosan kapcsolódott az 1828. június 1-jén Budán a Krisztinavárosban Brunsvik Teréz kezdeményezéséből „angyalkert” néven megnyílt első magyar óvoda.

Magyarországon az óvodai mozgalom lényegében az angol kisgyermekiskolák hatására bontakozik ki. A feudális termelési viszonyok uralkodó jellege miatt az iskoláskor előtti nevelés intézményes megoldása iránt korántsem mutatkozott olyan nagy szükség, mint a fejlettebb országokban. Hogy Brunsvik Teréz kezdeményezése mégis visszhangra talált, személyes érdeme mellett annak köszönhető, hogy ez időben már nálunk is növekvőben volt azoknak a polgári családoknak a száma, ahol az anyák társadalmi termelésben való részvétele miatt nem tudtak kisgyermekük felügyeletéről gondoskodni. A kisdédóvó intézetek későbbi

terjedését pedig – mint ismeretes – az segítette, hogy a polgári átalakulás és nemzeti függetlenség harcosainak politikai mozgalmában pártfogókra talált.

Az első budai „angyalkertet” rövidesen újabbak követték. 1829-ben nyitotta meg kapuit a két budai (a felsővárosi, vízivárosi), a pesti (lipótvárosi) óvoda.

Brunszvik Terézt a legkisebb korú gyermekek nevelésének problémája már 1809-ben – nem sokkal Pestalozzinál tett látogatása után – foglalkoztatja, amiről ír naplójában.

„A korai nevelés a legfontosabb. Az, amit az ember ebben az életkorban felfog, kihat egész életére.” (1)

Az első óvodákhoz az igazi mintát, megvalósításra ösztönzést az angol kisgyermekiskolákról szóló Wilderspin – könyv adta. „Wertheimer J.: „A gyermekek korai neveléséről és az angol kisgyermek iskolákról” címen, német nyelven 1826-ban jelent meg.

Brunszvik Terézt nemcsak ez a könyv, hanem a személyes kapcsolata is inspirálta. Ezt bizonyítja Joseph Wertheimer és Brunszvik Teréz levelezéséből 30 levél ismeretes. (2)

Valamint szólnunk kell még Wagnernek az első óvodai nevelő Kern Mátyás útján érvényesülő nézeteiről is.

Hazánkban az óvodákban folyó nevelőmunka egyik alapvető kérdése a foglalkoztatási nyelv megválasztása lett. Először a német nyelv volt később a közvélemény erőteljes követelésére az óvodák áttértek a magyar foglalkoztatási nyelvre. Az első óvodákat az iskolás jelleg határozta meg úgy, mint angol elődeiket ez nemcsak a tantárgyak, hanem az óvoda berendezése, tárgyi eszközei is erre utaltak. Jellegzetes, hogy Brunszvik Teréz óvodáiban a mai értelemben vett foglalkoztatási tárgyak az alkalmazott módszerekkel keveredtek. A módszerek is egy-egy foglalkozást jelentettek.

A pesti lipótvárosi Szt. József intézetben előforduló tantárgyak a következők voltak: vallás, betűk ismerete, hanggyakorlat, alaktan, számtan, magyar és német szavak, az elliptikus tanmenet, természetrajz, technológia, mesterség ismeret, az öt érzékszervről, földrajz, hasznos elbeszélések, mérték és pénztárismeret, egészségtan, különböző tárgyak megnevezése, az év és a nap beosztása, az idő beosztása, ének, morális mondások.

Brunszvik Teréz óvodáinak fontosabb berendezési tárgyai: 15 iskolapad, 8 szemléltető állvány, 1 írotábla állvánnyal, 1 „hangoztató gép”, 1 számológép és 1 fekete szekrény. Meglehetősen szegény tehát.

A memorizálás, szajkózás, a fontális foglalkoztatás volt jellemző az első magyarországi óvodákra is.

Brunszvik Teréz történelmi érdeme az első óvodák létrehozása és az óvodák terjesztését szolgáló egyesület megalapítása. E körülménnyel ő maga is tisztában volt. Emlékirataiban a következőket írja:

„Történelmi tény, hogy én Brunszvik Teréz 1829-ben létesítettem az első egyesületet, és ma több mint ezer egyesület működik hazánkban.” (3)

Brunszvik Teréz által alapított első óvodák életképesnek bizonyultak, s alapítójuknak az intézmények fontosságáról sikerült meggyőznie másokat is. Törekvéseinek hívei lettek:

Festetics Leó, Eötvös József, Teleki László, Kossuth Lajos, Bezerédj Amália, Wesselényi Miklós, Deák Ferenc.

Kossuth Lajosnak többek között Kisdedóvás „című cikkében” (1841) így nyilatkozik.

„E századnak emberszerető gondolatai között (-írja-) nem tudunk üdvösebbet, mint a kisedóvodás gondolatát.” (4)

1828-tól a Kisdedóvó Intézetek Magyarországon Terjesztő Egyesület megalakulásáig, 1836-ig összesen 12 óvoda alakult Magyarországon.

Az egyesület alapszabálya első részének 1. §-a fogalmazza meg az egyesület célját: „Czélja ezen egyesületnek a kisdedóvó intézetek terjesztését Magyarországon előmozdítani.” (5)

II./ b.) A gyomai Jókai úti óvoda kialakulásának előzményei

Mi szorgalmazta az óvoda megnyitását?

Békés megyében korai nyomai találhatóak az óvodai mozgalomnak.

Az iskoláskor előtti intézményes nevelés alapján a dolgozó szülők és inkább a női munkaerő bekapcsolódása a termelésbe eredményezte. Kitűnt az is, hogy már nem elégséges a társulati, vagy magán kezdeményezés, feltétlenül szükséges az állam támogatása is. „nincs vidék az országban, hová a kisdedóvó nevelés szükségének eszméje el ne hatolt volna.” (6)

Alapjában véve ezek a törekvések voltak azok, amelyek a kisdedóvói törvény meghozatalát elősegítették. A kisdedóvó ügyének törvényes rendezése régi törekvése a magyar óvoda történetének.

A XIX. század 80-as, 90-es éveiben már a községben is lendületes tempóban fejlődött az óvodai mozgalom. így 1839-ben kérte Wodiáner Sámuel kisdedóvó intézet felállítását. „én magamban eltökéltem azoknak mintájára egy kisdedóvó intézet Gyomán ezen Tekintetes Nemes Megyében ön költségemen felállítani a szükséges épületet felépíteni.” (7)

Békés megyében elsőként 1841-ben Milesz Péter nevű óvó vezetésével nyílt meg az óvoda. Oklevelét Tolnán szerezte és 1843-ig vezette az óvodát Utódairól jóformán semmit sem tudunk, hogy ki tanított hosszabb-rövidebb ideig a kisdedóvóban. Az óvoda 10 évig sem működött községünkben. 1849. január 31-én befejezte működését, mert az urasági fenntartás csak eddig szólt, a község és az egyház az átvételéről nem nyilatkozott. Az óvoda hiányát 33 éven át érezte községünk.

1882-ben az akkori –Felső berényi úton – egy hagyatéki beltelkes házat vett a község óvodai célra. Kobányi Mihály kisdedóvó vállalta az óvoda vezetését. Szerencsés volt a község, mert olyan embert sikerült megnyernie, aki országosan is bekapcsolódott a korszerű óvodai nevelés terjesztői közé. 1884-ben az óvói állást rendszerezítik, Kobányi nyilván kevesellte fizetését és lemondott. Utóda T. Makay Gizella lett, akit 1885-ben Serkédiné Jakab Mária követett. (8)

A Békés megyei Közigazgatási Bizottság már az 1886. május 17-20-i ülésén kidolgozza, és elfogadja a kisdedóvó intézetek szabályzatát, vagyis öt évvel korábban az országos kisdedóvó törvény megjelenése előtt.

A szabályzat kimondja, hogy „minden 1000 lélek után egy-egy óvóintézet állítandó...”

Az intézetek címe „községi kisdedóvó intézet”, s az intézetek „Fröbel elvei szerint vezetendők, vezetőül csak okleveles óvók, vagy óvónők, ezek segédjéül pedig csak óvatosan megválasztott dajkákat alkalmazhatnak, az óvók évi készpénzbeli fizetésének minimuma szabad lakáson kívül 400 forintba állapították meg. Az óvóintézet igazgatása a Megyei Felügyelő Bizottsághoz tartozik.” (9)

Tartalmazza, ezen kívül az óvóintézet házi szabályait, a nyitvatartási időt, a felvételi követelményeket.

1891-ben, tehát a kisdédóvásról szóló törvény megalkotásának évében már 16 óvoda működött a vármegyében, Gyomán is volt két községi óvoda.” (10)

Ebben az időben bárki, aki az előírt feltételeknek eleget tett, nyithatott óvodát. Községünkben is felállítanak idényjelleggel óvodát.

„Olvastatott Hajdú Istvánné az Szalai Etelka képesített gyermekmenedékház vezetőnö kérvénye melyben 10 fr. hav. segílyt kér a községtől oly célból,, hogy Gyomán ápr. 31-okt. 31-ig terjedő időre egy gyermek nyári menedékhelyet állíthasson fel... (11)

E törvények azt is kinyilvánították, hogy óvodafelügyeletről való rendelkezés, felügyelet legfőbb joga az államé.

Az óvodai törvény újabb lendületet adott az óvodák fejlődésének, mind az állami és községi, valamint a felekezeti óvodák száma tovább gyarapodott.

III./ a.) Az óvoda működésének kezdeti szakasza 1892-1919-ig

A gyomai Jókai úti óvodában 1892-ben megindult az óvodai élet. Éppen idejében, mert a régebbi óvodát (I. sz. óvoda) használaton kívül kellett helyezni.

Az új óvodában (II. sz. óvoda) Mányi Gyuláné Prigl Olga lett az óvónő. Az óvodában volt szolgálati lakása. A bére egy esztendőre 30 forint lett és 3 öl fa juttatást is kapott. Az óvodában egy dajkát alkalmazott, akinek költségét 120 forintban állapította meg a község.

Az óvodában a gyermekek létszáma 120-140 fő között volt.

A megyének az elvárása a gyomai óvodával szemben a következő volt:

Az óvoda felszerelése: bútorok, apróbb szerelvények, játékszerek, szemléltető eszközök és Fröbel-féle foglalkoztató eszközök, mégpedig az előszobában, a játszóteremben is és a munkateremben is.

Az előszoba bútorai: egy polczos ruhafogas, egy sodóasztal.

A játszóterem bútorai: támlás padok, egy fali polc, egy fiókos záros szekrény a gyermekek uzsonnájának és a magukkal hozott játékszereknek.

A munkaterem bútorai: két munkaasztal, egy íróasztal záros fiókkal, egy üveges szekrény a szerelvények számára, két szék.

Az előszoba szerelvényei: egy mosdótál, 4 törülköző, két fésű, egy szivacs, vizes edények, szörseprű, két portörlőruha, egy vagy több levarrott szalmazsák, egy súrolókefe.

A játszóterem szerelvényei: egy kézi csengő, 31 tornapálca.

A munkaterem szerelvényei: egy hálózott fekete tábla, egy fali óra, egy főkönyv, egy vendégkönyv, egy napló, íróeszközök, egy hegedű.

Játékszerekül szükségesek az intézet udvarába és kertjébe: labdák, tekejáték, dob, kis seprők, gyermek lapát, ásó, gereble, kapa, kosár és 3 talicska, s némi testgyakorlási szerelvények, hinta kötelék.

Szemléltető eszközök:

a.) házi és gazdasági eszközgyűjtemény, iparosok szerszámainak némi gyűjteménye, kelme, növény, ásvány, mag és rovargyűjtemény melynek nagyrészt az óvó maga gyűjtheti össze kevés költséggel

b.) közönséges ismert állatok gyűjteménye papír gyurmából

c.) Schreibert féle szemléleti képek

Foglalkoztató eszközök beszerzendők:

Fröbel-féle I.-ső foglalkozási eszköz... stb. (12)

A falak fehérre voltak meszelve, dekoráció nem kerülhetett rá. A teremben körülkerített vaskályha volt. Fektetésre is volt lehetőség szalmazsákon, de használatára ritkán került sor mivel a napközis étkeztetés ismeretlen volt. Csak az elbágyadt gyerekeket fektették le.

Szomorú a testi higiénia alacsony foka. Egyetlen mosdótál és egy törülköző jelentette a kézmosási lehetőséget. Valamennyien egy pohárból ittak. Viszont nem hiányzott a ruhakefe hisz a gyerekek csak tisztán mehettek haza.

Az óvoda nyitvatartási idejét is meghatározták:

télen 8- 1/2 12-ig délután 2- 1/2 5-ig

nyáron 7- 1/2 12-ig délután 1/2 2- 6-ig

Szünnapok csak az ünnepek és a szombatok délutánjai. Nyári nagy szünetet nem tartanak, ellenben télen a legkeményebb hideg alatt 1-2 heti szünetet adhat a helyi igazgató bizottság.

A Vallás-és Közoktatásügyi Miniszter kimondta, hogy „a községi kiseddóvódákra nézve az óvodíj alóli fölmentési jogát ezentúl a felügyelő bizottságok fogják gyakorolni. Kötelességévé teszem a tanfelügyelőségnek, hogy az óvodíj elengedés jogának gyakorlásánál egyrészt szigorú tárgyilagossággal, másrészt előrelátással és megfontolással járjon el.” (13)

A gyermekek felvétele a kiseddóvónővel történt, a bemondandó adatokat a szülő közölte. Adminisztrációs munkát már akkor is végeztek. Felvételi naplót vezetett az óvónő, amely tartalmazta a gyerekek nevét, vallását, anyanyelvét, apja életkorát, keresetét. A felvétel a felvételi jegy kitöltésével járt együtt.

Mulasztási naplót is vezettek, s a felügyelő bizottság a szülőt felszólította a gyermekek elmaradása miatt.

A magyar óvodai nevelés jelentős szakfolyóirata 1879-től a Kiseddnevelés.

A folyóiratban megjelent versek, elbeszélések, jelenetek, játékok, dalosjátékok, játékos tornagyakorlatok szolgálták a gyakorlati óvodai munka segítségét.

Minden foglalkoztatást rövid és verses imákkal kezdtek és végeztek.

A társalgás a beszéd és értelem gyakorlatokat foglalta magába.

A gyermekverseket – annak magyarságával, irodalmi értékességével, művészi formájával – fejlesztették a gyermekek értelmét, nyelvét, hallását, ízlelését. A mesékből a gyerekek erkölcsi nemesedést merítettek.

Az óvónő az énektanításnál csak azokból a gyűjteményekből énekelte a gyerekeket, amelyeket a miniszter engedélyezett.

A játékkal vezette be az életbe a gyermekeket az óvónő.

III/b.) Az óvoda helyzete 1919-1945 között

A Magyar Tanácsköztársaság ideje alatt az óvodák köztulajdonba kerültek, Neumann Hilda óvónő lesz az, aki szervez, tanul, agitál ebben az időben. 1919. márc. 24-én a Közoktatásügyi Népbiztosságon külön óvodai ügyosztály létesült, mely Neumann Hildát bízta meg a szocialista óvoda kimunkálásával. 1919 áprilisában már ismerteti tervzetét az óvoda „belső életének” megreformálására. Fontosnak tartotta az óvoda és az iskola közötti szorosabb kapcsolatot.

Az óvodai foglalkozásokon változtat. A beszélgetés, mint külön foglalkozás megszűnik. Az anyanyelvi nevelést a mesék, versek, játékok, munkák megtanításával igyekszik megvalósítani.

Oldottabbá, szabadabbá igyekeznek tenni az óvodák – vagy ahogy ők nevezik: „játékiskolák” – létkörét, kötetlenebbé az ún. előírt foglalkozásokat.

Az akkori kormány 1919. augusztus 10-én hatálytalanította a Tanácsköztársaság minden közoktatásügyi rendeletét.

„az új irányú nevelés munkáját, a valódi proletárok kiképzését.”

A Horthy korszakban az óvodák sokfélék voltak egyházi, állami és magánóvodák.

A következő foglalkozások voltak: ima, beszélgetés, rajz, vers, dal, játék, mese, alaki munka, játékos torna.

A 30-as évekre a fasiszta rendszer nyomta rá bélyegét.

Az 1891. évi XV. törvénycikk módosítására 1936-ban került sor, amely az óvodát a belügyminisztérium fennhatósága alá helyezte, így a nevelőmunkát hivatalosan is másodrendűvé fokozta le: az óvoda szociálpolitikai intézménnyé vált.

Gyomán az óvodák fejlesztésével nem sokat törődtek, csak a 2. sz. óvoda (Jókai úti) újjáépítése jelen némi előrelépést. 1928-tól Papp Ilona volt az óvoda óvónője, majd Vaskor Károlyné Nádudvary Mária lett 1931-1952-ig.

A fokozódó nacionalizálódás megváltoztatta az óvoda pedagógiai jellegét. A cél egyértelmű: a gyermekből politikát vakon követő felnőttet nevelni.

A vallásos nevelés nagy szerepet kap az ismeretanyagban és az óvoda egész napi munkájában.

A militarista szellem, a háborús készülődés, majd a háború az óvoda ismeretanyagát áthatja, és abban központi helyet foglal el.

Az óvónők körében népszerűségnek örvend az 1930-as években Székesfehérvárról elinduló mozgalom, melynek irányítója Héjj Erzsébet óvónő. Ez a népi – nemzeti irány, mely a magyar népdal és mondókavilágból, népmesékből a legértékesebbet kívánja megismertetni a gyermekekkel. A Dunamenti Óvónői Kör néven ismertté vált mozgalom önálló lapja, 1934-ben Magyar Gyermekevelés címmel indult meg. A Héjj Erzsébet irányítása nyomán működő mozgalom eredményeit 1940-ben könyvben is megjelentetik „A magyar gyermeknevelés könyve” címmel. Ennek megvalósulása pedig a magyar óvodarendszer legsötétebb korszakának tekinthető, bár pozitív vonásai is vannak, mint például a rászorult gyermekek naponta egyszer tejet kaptak, illetve lábbelit, ruhát kb. 10-15 gyermek részére. Új eszközként lépett be az iron, színes iron és rajzpapír. Mindinkább elterjedt a színes papírfűzés és ragasztás. Divatba jött a gyöngyfűzés, de már a legváltozatosabb színű és nagyságú üvegyöngyökkel.

Ez időben az óvodában nem csökkent a gyermekek létszáma sem, és az anyagi helyzet sem javult. A feljáró gyermeklétszám továbbra is 120-140 gyermek volt.

III./ c.) A szovjet óvodapedagógia hatása az óvodára 1945 után

Gyomán az átalakulás 1944. október 6-a után vette kezdetét. A második világháború még fokozottabban érintette a családokat, mint az első. A kötelező beszolgáltatás, jegyrendszer, a kukoricás kenyér, a cukor – és zsírhány a kétkezi munkájukból élő népréteggel sújtotta a legjobban. A háború után mindenki a romok eltakarítását tartotta legsürgősebbnek, így az óvodakérdéssel különböző nézetek alakultak ki.

A szovjet parancsnokság és a közigazgatási bizottság támogatásával jutányos áron biztosítottak a község két óvodájának is tejet.

A községben az óvónők és a szülők lázas igyekezettel hozták rendbe az óvodát.

Az államosítás Gyomán simán zajlott le. A Nemzeti Bizottság 1948. májusi és júniusi közgyűlésén egyhangúan az államosítás mellett foglalt állást.

Ebben az időben alakult ki, hogy az általános iskolák igazgatási körzetébe tartoznak a napközi otthonos óvodák, így a Jókai úti óvoda az 1. sz. Általános Iskolához került.

1945 előtt csak két községi óvoda volt Gyomán, 1948-ban a II. és IV. kerületben az ötéves terv első évében kívánta kielégíteni a község vezetősége az ott lakók, zömében kétkezi dolgozók igényét, de helyettük az óvóképző idehelyezésével szükségessé váló mintaóvodát állították fel.

1949-es évet két esemény határozta meg: óvodáink átkerülése a VKM hatáskörébe és a Szovjetunió óvodapedagógia műveinek megjelenése magyar fordításban.

Az óvónők tanfolyamokra, TIT előadásokra, továbbképzésekre járnak. Ezt az időszakot a szovjet óvodapedagógia hatása jellemzi és ismertté válnak Makarenko munkái is.

1950 körül központi helyet foglal el a munka szerepe az óvodában. Egyre jobban előtérbe kerül a természet megfigyelése, élő sarok létrehozása, kedvenc állatok kiválasztása.

Az óvónők számára 1951-ben megjelenő „Rendtartás” kötelezővé teszi, hogy tanulmányozzák a szovjet irodalmat.

Foglalkozási ágak a következők voltak: agyagozás, ének, fűzés, kézimunka, mese, papírhajtogatás, rajz, testnevelés, vers.

Kézimunka során felhasználható természetes anyagok: gyermekláncfű, falevél, kavics, pálcika, drót, lencse, stb.

Testnevelésnél a fiúkat elkülönítették a lányoktól.

Énekből műdalokat és népi játékokat játszottak.

Száműzetésbe kerültek a félelmet keltő mesék. Gyarapodott az állatmesék állománya és előtérbe kerültek a népmesék.

III./ d.) Az 1953-as óvodai törvény, valamint a Módszertani Levél és a „Nevelőmunka az óvodában” című kézikönyv hatása az óvodára (1953-1971)

Az 1953. évi óvodatörténetünk fejlődésében jelentős változást hozott.

Az 1953. III. tc. szerint „Kisdedovás feladata az óvodáskorú gyermekeknek a szocialista pedagógia célkitűzései szerint történő nevelése, gondozása, és az általános iskolai tanulmányainak előkészítése.”

Az 1953-as óvodai törvény legnagyobb jelentősége éppen az, hogy az óvoda intézménye ezzel vált nevelési – oktatási rendszerünk szerves részévé.

A Művelődésügyi Minisztérium azt tapasztalta, hogy az óvónők számára elsősorban a kötelező foglalkozások helyes megszervezése a problematikus, 1953-ban Óvodai foglalkozások címmel Módszertani Levelet adott ki. Jelentősége abban rejlik, hogy az első olyan dokumentum, mely részletesebben áttekinti az óvodai életet és ehhez konkrét útmutatást ad.

Másik történelmi érdeme, hogy óvodáinkban a 40-es évek végétől már ismét bevezetett oktatást, mint nevelés eszközt, hivatalosan is legalizálja az óvodai nevelés folyamatában.

Erre az időre Farkas Sándorné, Klárka néni így gondol vissza: 1954. december 1-je óta dolgoztam a Jókai úti óvodában, mint vezető óvónő. Az óvoda épületében volt a szolgálati lakásunk (2 szoba, 1 konyha, 1 előszoba), 1 óvodai csoportszobával és 1 úgynevezett szükségférőhelyiséggel együtt. A csoportszoba falai fehérek a padló olajos volt, itt állt egy vaskályha is, amelyet védőráccsal vettek körül. A bútorzat fából készült, fehére festett székek a gyerekek méretében és ülőkockák voltak. A gyerekeknek játékeszközeik voltak, a foglalkozásokhoz nagy szemléltető képeket is használtam, műanyagból, papírból szemléltető eszközt is készítettem. Nem volt mosdóhelyiség egy bádogg tartályban volt a víz és így mostunk kezét.

Az óvoda törzskönyvének adatai alapján:

A szolgálati lakás oldalában az óvoda udvarától elkerítve volt kert, amelyben kút állt. Az óvoda bejáratával szemben hátul volt egy hosszú épület. Ott volt kialakítva a kinti WC a felnőtteknek és a gyerekeknek is, fűkamra, állatoknak ól (tyúk, disznó tarására), ezutóbbi 1-2 éven belül megszüntették.

Az óvoda nyitvatartási ideje hétköznap: 7³⁰ – 17³⁰-ig
szombaton: 7³⁰ – 14-ig.

Délelőtt két csoport működött két óvónővel, délután 1 csoport egy óvónővel dolgozott. Először vegyes csoport volt később a 2. csoport kialakításával kis- és nagycsoport lett. A 2. csoportszoba a szükségférőhelyből lett kialakítva. Az óvodába felvett gyerekek száma 50-60 fő.

Rajkó Sándorné visszaemlékezése szerint:

1954-es párthatározat az óvodai tanterv elkészítéséhez is segítséget adott.

1957 őszén megjelent a „Kézikönyv”. Ez igen nagy segítséget adó könyv, minden részletében kidolgozott irányítást, kötelező nevelési – oktatási tervet adott az óvodának. Külön fejezetben foglalkozik a nevelőmunka megszervezésével és tartalmával. Az óvodai nevelés három eszköze – a játéknak, a munkának és az oktatásnak – alapelveivel, tartalmát és szervezés feladatait állapítja meg.

Az adminisztrációs munkát is az óvónők végezték: kötelező vázlatírás, családlátogatási napló, mulasztási napló, statisztikai lap, haladási napló.

Az óvónői munkát megkönnyítették a szakirodalmak, a Kézikönyv, a Központi segédanyagok (pl. feladatlapok).

III./ e.) Az óvodai nevelés alakulása az óvodai nevelés programjának megjelenése után (1971-1989)

Az 1971. szeptember 1-jén hatályba lépő „Nevelés Program” olyan szükségszerű lépést jelentett a magyar óvodák történetében, amely biztosította a nevelés színvonalának emelését. A Program magába foglalta a gondozás, a nevelés, oktatás egységes feladatrendszerét, az óvodai élet megszervezését, tartalmát, követelményeit és útmutatást adott a pedagógiai munka megvalósításához.

Az 1971-es Program szerint a nevelés célja:

„A 3-6 éves gyermekek sokoldalú, harmonikus fejlődésének elősegítése, az iskolai nevelés megalapozása.”

Itt fogalmazták meg először azt a konkrét neveltségi szintet, amelyre az óvoda a gyermekeket az iskolába lépés idejére el kívánja juttatni.

Az egész nevelést a közösségi nevelés hatja át.

A Program meghatározta a foglalkozások rendszerét, szervezeti formáit, foglalkozási tárgyakat, azok anyagát, követelményeit.

A gyomai Jókai úti óvodában is a Nevelési Program alapján dolgoztak az óvónők.

Színesebb, gazdagabb élet volt az óvodában, az óvónő és a gyermekek kapcsolata szorosabbá vált.

Az óvodai felszereléseket korszerűsítették, gazdagították. Az óvoda nyitvatartási ideje annyiban változott, hogy a szombati nyitva tartás megszűnt.

Az óvodában a vaskályhát olajkályha váltja fel, majd bevezetik a központi fűtést. 1975-ben az épületben bevezetik a vízvezetékot, így megoldják a WC öblítéses zárt rendszerét. A szolgálati lakás is megszűnik, és itt csoportszobát alakítanak ki. Az óvoda 3 csoportos lesz.

Az 1979/80-as tanévben a 86 férőhelyet 101 gyermek foglalta el. Ebben az időben 6 óvónő és 4 dajka dolgozott az óvodában. A nagy gyermeklétszám miatt 1980-ban a 4. csoportot is megnyitják az óvoda melletti iskolában.

Az óvodai oktatás anyagát az óvónők a gyermekek társadalmi és természeti környezetéből merítették.

A tervezés alapidokumentumaként a csoportnaplót tekintették, amely tartalmazta:

- a csoport adatait,
- a csoport nevét,
- a folyó tanévet,
- a csoportlétszámot,
- a kor és a nem szerinti összetételt,
- a gyerekek névsorát, jelét,

az óvónők nevét, beosztását,
a csoport hetirendjét, napirendjét,
a csoport munkatervét.

Az óvoda a családdal együtt működött. Az óvónők nagy gondot fordítottak a testápolásra, étkezésre, öltözködésre, környezet rendjének megóvására.

A gyermekek részt vettek a termek díszítésében, ajándékokat készítettek.

Több éven keresztül az 1971-es Program alapján dolgoztak az óvónők és csak az 1980-as évek végén vetődött fel a kérdés egy újabb, korszerűbb program kidolgozására.

IV./ a.) Az óvoda jelenkora és továbbfejlesztésének kilátásai

Az új óvodai nevelési program 1990. szeptember 1-jétől került bevezetésre.

Az óvodai nevelés célja: „a 3-6-7 éves gyermekek sokoldalú harmonikus fejlődésének elősegítése.”

A sokoldalú nevelőmunkának át kell fognia a gyermeki személyiség egészét, és az érzelmi (emocionális) biztonság burokszerében biztosítani kell mind a testi (szomatikus), mint a közösségi (szociális) fejlődést.

A Gyomaendrődi Jókai úti óvoda jelenlegi vezető óvónője Nagyné Baráth Katalin a következőket mondta az óvoda jelenlegi állapotáról, az óvoda továbbfejlesztésének lehetőségeiről:

Az óvodában minden csoport az 1991-es program alapján dolgozik. A nevelés alapvető keretének a gondozást, az egészséges életmódra nevelést, a közösségi nevelést és az egyéni bánásmódot tekintjük.

Az új ONP szerint mi is a következő fejlesztési eszközökről beszélünk: anyanyelvi nevelés, irodalmi nevelés, zenei nevelés, vizuális nevelés, a környezet megismerésére nevelés, matematikai nevelés, testnevelés.

Az átdolgozott Program nem ad napirendi előírásokat, az óvónőkre van bízva a foglalkoztatási forma és mód megválasztása épp úgy, mint a foglalkozások heti és napi számát, helyét és idejét.

Ismeretekhez, tapasztalatokhoz az óvodai élet időtartama alatt, természetes módon juttatjuk hozzá a gyerekeket.

Az óvodai törzskönyv adatai alapján:

3 csoport 6 óvónővel és 4 dajkával dolgozik. Az óvónők közül az egyik kolléganő óvónői szakközépet végzett és most levelezőn végzi a főiskolát a többiek felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. A csoportok közül az egyik kiscsoport, a másik kettő vegyes életkorú.

A gyermekeket megismertetik a város nevezetességeivel:

Képzésként mennek a Városi Képtárba, Kner Imre Múzeumba, Városi könyvtárba látogatnak el.

Az óvoda kapcsolata a szülőkkel igen szoros. A szülői munkaközösség bevételeként egy évben egyszer vacsorát rendeznek, ahol tombolából jön be a pénzösszeg, melyet az óvoda játékvásárlásra fordít.

Évente egyszer az óvónők munkadélután szerveznek a szülőkkel közösen.

Az óvodában nem sikerült alternatív programot beindítani. Az óvónők közül többen érdeklődnek Zilahi Józsefné soproni programja iránt.

Az óvónők két munkaközösség tagjai:

- Új programokat feldolgozó munkaközösség: 1 fő
- Esztétikai munkaközösségen belüli kézműves kör: 4 fő

Az óvoda 100 éves történetében sok-sok változáson ment keresztül. Az épülete csak annyiban változott, hogy a szolgálati laskás megszűnt és csoportszobává alakult át, valamint kibővítették az épületet egy csoportszobával, egy mosdóval, egy nevelői szobával. Az óvodai csoportszobák berendezése is modernizálódott, az olajos padlót műanyag borítás váltotta fel. A csoportszobák fala színes, képek, virágok, gyermekek rajzai díszítik. A berendezése nem a legmodernebb, de a gyerekek igényeinek megfelelő. Sajnos az intézménynek nincs elég pénze arra, hogy eszközeit, bútorait, játékeszközeit felújítsa, de a minden évben rendezett vacsorából bejövő összeggel próbálják enyhíteni ezt a gondot. Az óvodában a nevelőmunka is megváltozott. A korai szakaszra a fröbéli szemlélet a jellemző, ezt váltotta fel a háborúk következtében a fasiszta szemlélet, majd a háborúk után a szovjet óvodapedagógia került előtérbe. Az igazán meghatározó változást az 1953. évi törvény jelentette, ezt követte az 1971-es Nevelési Program, majd az 1990-es Új Óvodai Nevelési Program.

Ma már nem kell az 1990-es Programban leírtakhoz ragaszkodnia az óvónőknek, választhatnak alternatív programokat is.

Ebben az óvodában az 1990-es program szerint dolgoznak.

Szerintem e 100 évben a legfontosabb az volt, hogy az intézmény ma is áll és működőképes és sok-sok gyermek nőtt és nő fel e régi falak között.

Felhasznált irodalom

- 1.) Dr. Daróczy Erzsébet – Dr. Kovács György – Dr. Krajcssovsky József:
Óvodapedagógia
Tankönyvkiadó Budapest 1991.
- 2.) Darvas Tibor: Az iskolai oktatás története Gyomán
Gyomai Tanulmányok Gyoma, 1977.
- 3.) Herman Alice: Az óvoda és óvóképzés = Nevelésügyünk húsz éve 1945-64.
Tankönyvkiadó Budapest, 1965
- 4.) Kissné Korbuly Katalin: Békés megyei törekvések az 1981-es óvodai törvény
végrehajtására = Óvóképző és Tanítóképző Főiskolát Tudományos közleményei
XXIII-XXIV. Debrecen 1991.
- 5.) Kövér Sándorné: Az értelmi nevelés története óvodáinkban 1828-1975. között. Jogi
Könyvkiadó Budapest, 1987.
- 6.) Szentkereszty Tivadar: Békés vármegye népoktatásának története Békéscsaba, 1932.
- 7.) Dr. Tóth Lajos: Adatok a Békés megyei óvodák kialakulásának történetéhez =
Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos közleményei II. évf. 1964.
- 8.) Vág Ottó: Az óvodai nevelés kialakulása Tankönyvkiadó Budapest, 1959.
- 9.) Vág Ottó: Óvoda és óvodapedagógia
Tankönyvkiadó Budapest, 1979.
- 10.) Bakonyi Pálné – Szabd Ilona: Az óvodai nevelés programja
Tankönyvkiadó, Budapest 1971.
- 11.) Az óvodai nevelés programja
Országos Pedagógiai Intézet Budapest 1989.

Idézetek jegyzéke

- (1.)Dr. Czeke Marianne: Brunszvik Teréz grófnő naplói és feljegyzései I. kötet
Budapest, 1938. 96. oldal
- (2.)Dr. Czeke Marianne: 27 levelet tett közé Petrich Béla fordításában:
Kisdednevelés 1928. évf. 2. szám. 33 – 36 oldal
- (3.)Brunszvik Teréz: Félévszázad életéből Fordította: Petrich Béla megjelent a
„Gróf Brunszvik Terét élete és jellemrajza Emlékiratai című kötetében,
Budapest, 1926. 54 - 55 lap. - 98.
- (4.)Kossuth Lajos: Kisdedóvás = Pesti Hírlap, 1841. febr. 24.
- (5.)Számord Ignác: Kisdednevelés és módszertata Budapest, lampel R.
Könyvkereskedése 1928.
- (6.)Dr. Tóth Lajos: Adatok a Békés megyei óvodák kialakulásának történetéhez =
Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos közleményei II. évf. 1964.
161. oldal
- (7.)Békés Megyei Levéltár 697/1839. Békés vármegye nemesi közgyűlési iratok
- (8.)Békés Megyei Levéltár 36/1882. Képviselőtestületi jegyzőkönyvek
- (9.)Békés Megyei Levéltár 1435/1828. Békés megyei Közigazgatási Bizottság
- (10.)Szentkereszty Tivadar: Békés vármegye népoktatásának története Békéscsaba,
1932.
- (11.)Békés Megyei Levéltár 8/1894. 48. p. 1854-1900. Képviselőtestületi
jegyzőkönyvek
- (12.)Dr. Tóth Lajos: Adatok a Békés megyei óvodák kialakulásának történetéhez =
Magyarországi Óvónőképző Intézetek Tudományos közleményei II. évf. 1964.
176. o.
- (13.)Békés Megyei Levéltár 1051/1907. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter
tájékoztatója minden községi Felügyelői Bizottságnak